

J. Bb.

Setna rocznica śmierci Pawła Edmunda Strzeleckiego

Kwartalnik Historii Nauki i Techniki 19/2, 422-423

1974

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej Bazhum, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych tworzonej przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie ze środków specjalnych MNiSW dzięki Wydziałowi Historycznemu Uniwersytetu Warszawskiego.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

wstępnych prac nad *Słownikiem* — propozycje bardzo indywidualnego traktowania towarzystw, niezależnie od przyjętych kryteriów ogólnych. Klasyfikacji dokonywać należy po zapoznaniu się z całokształtem działalności towarzystwa. Biblioteka PAN w Warszawie podjęła już prace w kierunku ustalania autorów not do 2 tomu i zamawiania tekstów (do końca 1973 r. zamówiono 64 opracowania). Gromadzona jest w dalszym ciągu bibliografia dotycząca polskich towarzystw naukowych oraz uzupełniająca kartoteka towarzystw która zostanie opublikowana w formie suplementu do ogłoszonego już *Wykazu*.

W ciągu najbliższych dwóch lat (1974—1975) przewidziane jest przygotowanie do druku 1 tomu *Słownika*. Poza bibliotekami Polskiej Akademii Nauk, zadeklarowali pomoc — zwłaszcza przy weryfikacji, uzupełnianiu informacji i dokumentacji źródłowej — przedstawiciele Zakładu Historii Nauki i Techniki PAN oraz Archiwum PAN. Powołany został komitet redakcyjny 1 tomu *Słownika* w następującym składzie: M. Dembowska (redaktor naczelny), B. Grajewska (redaktor tomu), S. Chankowski, D. Majkowska, B. Olejniczak, W. Rollbiecki, K. Stachowska, K. Stefanička (członkowie komitetu).

Barbara Krajewska

SETNA ROCZNICA ŚMIERCI PAWŁA EDMUNDA STRZELECKIEGO

Rocznica śmierci Pawła Edmunda Strzeleckiego dała okazję do szerszych zainteresowań dziełem tego wielkiego podróżnika i badacza. Trzy instytucje: Towarzystwo Łączności z Polonią Zagraniczną „Polonia”, Instytut Geografii Uniwersytetu Warszawskiego i Oddział Warszawski Polskiego Towarzystwa Geograficznego zorganizowały w dniu 15 listopada 1973 r. wspólną sesję w sali im. Wacława Nałkowskiego Warszawskiego Uniwersytetu oraz specjalną wystawę. Imprezy te spotkały się z żywym zainteresowaniem i to nie tylko wśród geografów. Sama tematyka sesji (w której uczestniczyło około 200 osób) była szeroka i wykraczała daleko poza historie podróży i odkryć badawczych. W. Ślabczyński w referacie pt. *Życie P. E. Strzeleckiego* przedstawił jego podróże i badania w Australii, dzięki którym stanął on w rzędzie największych przyrodników XIX w. Prof. B. Winid ukazał historyczne tło tych podróży — szczególną potrzebę poznania wnętrza Australii, której Strzelecki wyszedł naprzeciw w sposób bezprzykładny. Dr G. Gromadzki ocenił *Wpływ postaci P. E. Strzeleckiego na podtrzymanie świadomości narodowej i związku etnicznego Polaków w Australii*, a zatem jego współczesną rolę społeczną. Natomiast doc. S. Otok omówił *Udział Polaków w poznaniu Australii*, wśród których Strzelecki był bezwzględnie najwybitniejszą postacią. Należy przyznać, że podjęta przez organizatorów posiedzenie tematyka jest nowatorska, dotychczas nie opracowana a jednocześnie ważna pod względem społeczno-politycznym.

Oprócz sesji — w której udział wzięli również przedstawiciele Ambasady Australii w Warszawie — wybitną rolę popularyzacyjną spełniła wspomniana wystawa pn. *Polski podróżnik i badacz Australii Paweł Edmund Strzelecki*. Ukazywała ona w dokumentach i ilustracjach P. E. Strzeleckiego jako podróżnika i badacza, jego kontakty naukowe oraz dowody uznania okazywane mu w kraju i na kontynencie, do poznania którego się tak waleśnie przyczynił. Osnuty na biograficznych dokumentach, zgromadzonych z bibliotek i zbiorów prywatnych (np. W. Ślabczyńskiego) życiorys wielkiego podróżnika nie mógł nie wzruszać widzów, podobnie jak przykuwały ich uwagę i wywoływały podziw eksponaty obrazujące jego naukowe osiągnięcia. Spośród wybranej literatury o P. E. Strzeleckim, polskiej i anglosaskiej, na pierwszy plan wysuwa się oparta na skrzętnie zebranych dokumentach monografia W. Ślabczyńskiego (1957), choć szereg nowszych przyczynków wyraźnie dowodzi, że o polskim

badaczu Australii nie zostało wypowiedziane ostatnie słowo i że jeszcze nie wszystkie źródła zostały wyzyskane.

Stosownie do koncepcji samej sesji „Strzeleckiana” ukazane zostały na szerszym tle, a mianowicie: 1) polskiej literatury naukowej i podróżniczej dotyczącej Australii; 2) wydawnictw zęgnamicznych o tematyce australijskiej, będących w posiadaniu bibliotek Instytutu Geografii UW oraz Instytutu Geografii PAN; 3) eksponatów zapożyczonych z Państwowego Muzeum Etnograficznego w Warszawie, obrazujących kulturę materialną ludów Australii.

Główną załugą tej doskonale opracowanej wystawy, przygotowanej na podstawie scenariusza dr W. Trzebińskiego, było to, iż wydobyła ona wszystkie najważniejsze fakty z życia Strzeleckiego: trasę podróży idookoła świata, odkrycie Ziemi Gippssa, odkrycie Góry Kościuszki, zasługi dla Tasmanii, dorobek naukowy, zaszczyty i wyróżnienia, a nawet utrwaloną w nazwach geograficznych jego sławę pośmiertną. Nie bez znaczenia jest również trwały dokument tej ekspozycji w postaci opracowanego przez mgr B. Lipską *Katalogu*, zestawiającego 102 pozycje wystawy oraz wiele użytych w niej niezmiernie wymownych cytatów. Dobrze również stało się, że usytuowana ona została w hallu Instytutu Geografii, co zapewniło jej dostępność dla zwiedzających. Wystawa czynna była w dniach 15—22 listopada 1973 r. (a nie jak podaje *Katalog* od 15 do 17).

Osobne — poświęcone Strzeleckiemu — posiedzenie zorganizował także Komitet Nauk Geograficznych PAN w dniu 20 grudnia 1973 r. Po zagajeniu przewodniczącego Komitetu prof. R. Galona, prof. J. Flis wygłosił referat na temat *P. E. Strzelecki jako geograf*, prof. K. Maślankiewicz — *O badaniach P. E. Strzeleckiego na polu nauk geograficznych*, natomiast doc. J. Babicz omówił *Zadania w zakresie pełnego opracowania wkładu P. E. Strzeleckiego do nauki*.

J. Bb.

WYSTAWA INSTRUMENTÓW MIERNICZYCH FIRMY G. GERLACH

29 października 1973 r. w Muzeum Techniki została otwarta ekspozycja pt. *G. Gerlach — Fabryka instrumentów mierniczych*, zorganizowana w celu przypomnienia i spopularyzowania znaczenia tej firmy dla rozwoju polskiej geodezji. Jak wiadomo, firma G. Gerlach, istniejąca przez blisko 130 lat (od 1816 do 1944 r.) była producentem sprzętu geodezyjnego wysokiej jakości, który użytkowało parę pokoleń mierniczych w naszym kraju oraz w przedrewolucyjnej Rosji, gdzie w Moskwie i dawnym Petersburgu znajdowały się sklepy fabryczne firmy.

Ekspozycja objęła kilkadziesiąt różnych instrumentów mierniczych, a także przyborów kreślarskich, wyprodukowanych przez firmę G. Gerlach w XIX i XX w. Instrumenty te pochodzą w większości ze zbiorów Muzeum Techniki, gdzie są systematycznie gromadzone.

Ekspozycja została zorganizowana przy współpracy Stowarzyszenia Geodetów Polskich. Scenariusz opracował mgr inż. Stanisław Walczak, a projekt plastyczny, nadający ekspozycji oryginalną formę zrekonstruowanych witryn sklepu firmy G. Gerlach przy ul. Ossolińskich w Warszawie, art. plastyk Krzysztof Jachiewicz.

W programie otwarcia ekspozycji odbył się również odczyt mgra inż. Stanisława Walczaka, poświęcony historii wytwórni Gerlacha. Odczyt ten miał znaczenie nie tylko popularyzatorskie, wywołał bowiem ożywioną dyskusję, zwłaszcza ze strony dawnych pracowników firmy, obecnych na uroczystości, którzy przekazali wiele nowych informacji dotyczących tematu.

Jerzy Jasiuk